

ลักษณะของแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นแต่ละยุค

วิวัฒนาการของระดับชั้นเรียนประถมศึกษาของประเทศไทย

นับตั้งแต่มีหลักสูตรฉบับแรก ปี พ.ศ. 2438 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาของไทยก็มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงมาอยู่เรื่อย ๆ ดังนี้

1. ระหว่างปี พ.ศ. 2438 - 2453

ได้จัดลำดับชั้นการเรียนเป็นประโยคมีทั้งหมด 3 ประโยค ระดับประถมศึกษาคงจะเทียบได้กับประโยค 1 ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็นประโยค 1 ชั้น 1 ประโยค 1 ชั้น 2 และ ประโยค 1 ชั้น 3

2. ระหว่างปี พ.ศ. 2454 - 2463

เปลี่ยนจากประโยคเป็นระดับมูลศึกษาและประถมศึกษา การศึกษาเบื้องต้นก็มีชั้นมูลศึกษา ประถมปีที่ 1 ประถมปีที่ 2 และประถมปีที่ 3

3. ระหว่างปี พ.ศ. 2464 - 2479

ได้เพิ่มชั้นประถมปีที่ 4 และประถมปีที่ 5 เข้ามาเป็นการศึกษาพิเศษ

4. ระหว่างปี พ.ศ. 2480 - 2492

เลิกชั้นประถมปีที่ 5 เปลี่ยนมูลศึกษาเป็นชั้นเตรียมประถมศึกษา

5. ระหว่างปี พ.ศ. 2493 - 2495

ระดับประถมศึกษาามีเพียง 4 ชั้นเรียนคือ ชั้นประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 4

เท่านั้น

6. ระหว่างปี พ.ศ. 2496 - 2502

เลิกชั้นเตรียมประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาคงมีอยู่ 4 ชั้นเรียน

7. ระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2520

จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็น 2 ประโยค คือ ประโยคประถมศึกษาตอนต้น 4 ชั้นเรียน และประโยคประถมศึกษาตอนปลาย 3 ชั้นเรียน นอกจากนี้มีโรงเรียนอนุบาล ในโรงเรียนประจำจังหวัด และชั้นเด็กเล็กประจำอำเภอ เพื่อการศึกษาขั้นคว่ำและทดลองวิจัย

8. ระเบียบ พ.ศ. 2521 - ปัจจุบัน

เลิกชั้นประถมปีที่ 7 และขยายการศึกษามากบังคับเป็น 6 ปี

ประวัติการประกาศใช้แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น

ในปี พ.ศ. 2430 กระทรวงธรรมการ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการ สมเด็จพระยา คำรงราชานุภาพ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงบัญชาการกรม พระองค์ได้มีหนังสือ แบบเรียนเร็วในปิ่น ในปีต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนเร็วขึ้น มองให้ขุนมัญญิตี วรวาท (รัตน) เป็นผู้ทดลองสอน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2438 ถึง พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวง ธรรมการได้ประกาศใช้ หรืออนุญาตให้ใช้แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นดังนี้

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2438 - 2464)

หนังสือประวัติกระทรวงศึกษาธิการ¹ ในหัวข้อ การจัดการศึกษาและหลักสูตร พ.ศ. 2438 - 2444 กล่าวไว้ว่า

หลักสูตรที่ใช้ใน พ.ศ. 2438 นั้นมีวิชาที่ต้องเรียน ดังนี้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ หน้า 107 - 108

ประโยค 1 ชั้น 1

อ่านหนังสือแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 หรือแบบสอนอ่าน (เรื่องนกกระจอก)

เขียนตามคำบอก จากแบบเรียนเร็ว เล่ม 1

ลายมือ จากแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 เขียนตัวบรรจงอย่างดี

ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 14

ฯลฯ

ประโยค 1 ชั้น 2

อ่านหนังสือ วิชาความรู้ เรื่อง ร่างกายของเรา

เขียนตามคำบอก มีคำยากระหว่างบทที่ 1 ถึงบทที่ 29 ของแบบเรียนเร็ว เล่ม 2

ลายมือ เขียนบรรจงอย่างดี จากแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 หรือเล่ม 2

ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม 3 ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 29

ฯลฯ

ประกาศกระทรวงธรรมการ¹ เรื่องหนังสือ ซึ่งนักเรียนต้องมีสำหรับตัว เมื่ออยู่ในชั้นประถมศึกษา ปี พ.ศ. 2458

ชั้น	วิชา	หนังสือ	
		ที่บังคับ	ที่ไม่บังคับ
ประถมปีที่ 1	หนังสือ	แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 กับ แบบสอนอ่านชั้นแรก ซึ่ง หลวงนิพนิตนิสาส์นเป็นผู้ แต่ง หรือฉบับอื่นประเภท เดียวกันที่อนุญาตให้ใช้ใน โรงเรียนได้ ฯลฯ	แบบสอนอ่าน เล่ม 1 (นกกระจอก)

¹ กระทรวงธรรมการ, "ประกาศกระทรวงธรรมการเรื่องหนังสือ ซึ่งนักเรียนต้องมีสำหรับตัวเมื่อเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา" (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2458)

ชั้น	วิชา	หนังสือ	
		ที่บังคับ	ที่ไม่บังคับ
ประถมปีที่ 2	หนังสือ	ธรรมจรรยา เล่ม 1 นิทาน อีสป แบบสอนอ่านสุขวิทยา เล่ม 1 ฯลฯ	แบบสอนอ่าน เล่ม 2

ในระยะแรกนี้มีแบบเรียนที่ใช้อยู่ 2 เล่ม คือ แบบเรียนเร็วของกรมศึกษาธิการ ซึ่งสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียงเป็นหนังสือเรียนเล่มหลัก (บังคับ) และแบบสอนอ่านชั้นแรกของอำมาตย์ตรีพิรุณคิสาสน์ (เชย สิงหนเสนี) เป็นหนังสือเล่มรอง (เลือก) ส่วนหนังสืออ่านประกอบมีแบบสอนอ่าน (เรื่องนกกระจอก) เล่ม 1 และเล่ม 2 และนิทานอีสปที่พระยาเมธาธิบดีเรียบเรียง

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2456 - 2479)

ประมวญศึกษา (ประมวญศึกษา)¹ อันเป็นรวบรวมข้อบังคับโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ภาค 2 หลักสูตรสามัญศึกษา กล่าวไว้ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวญศึกษา ม.ป.ท. 1 พฤศจิกายน 2464

วิชา	ความมุ่งหมายในการให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
วิชาสามัญ ภาษาไทย	ฯลฯ หนังสือ เพียงให้รู้จักใช้ คือ อ่าน เขียน สำหรับทำธุรกิจ ของคนให้สำเร็จประโยชน์ให้ ภาษา ให้สามารถแสดงความ ประสงค์ของตน เรียบเรียง เป็นคำพูด หรือเขียนลงเป็น หนังสือ ให้เนื้อถ้อยกระหัง ความเหตุผลทันปลายให้คน อื่นเข้าใจได้ถูกต้อง	ให้อ่าน เขียนให้ถูกต้องเสมอกับ แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 หรือประดม ก กา จบเล่ม หรือแบบเรียนอื่น ๆ อันเทียบได้ดังนี้ การอ่านออกเสียงนั้น ให้อ่าน อย่างเสียงพูด แต่ระวังให้ยึด อักษรและถ้อยคำ ให้ผู้ฟังเข้าใจ ให้ความที่อ่านนั้นได้ด้วย ต้องใช้ แบบสอนคนง่าย ๆ ที่เหมาะแก่ชั้นนี้ ไม่ต่ำกว่าชั้นละ 1 เล่ม

บัญชีหนังสือเรียนของกรมตำรา และของบุคคลที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนชั้นที่กะไว้เป็นแต่ประมาณ เพื่อครูจะใช้ในการพิจารณาเอาเอง หนังสือเหล่านี้ไม่มีข้อบังคับใช้ หมวดหนึ่ง ๆ มีหนังสือหลายเล่ม ผู้สอนเลือกเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือหลายเล่มแล้วแต่ความต้องการ¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, "บัญชีหนังสือเรียนของกรมตำราและของบุคคล..."

แบบเรียนแผนกประถม

ชื่อหนังสือ	ผู้แต่ง	โรงพิมพ์หรือ ที่จำหน่าย	พิมพ์ ครั้งที่	ราคา		สำหรับชั้น ประถมปีที่
				บ.	สต.	
หนังสืออ่านภาษาไทย						
แบบสอนอ่านชั้นแรก	พระนิธิรัฐ ๑	อักษรนิติ	3	-	15	1
แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น	กรมพระยาคำรง ๑	"	12	-	12	1
แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนปลาย	"	"	21	-	21	1 - 2
๑ล๑						
แบบสอนอ่านเบื้องต้น	พระยาศकुง ๑	"	3	-	36	1 - 2
แบบสอนอ่าน ก ข ก กา	"	ศรีหิงษ์	6	-	20	1
แบบสอนอ่านหนังสือไทย	พระวิภาชน์ ๑	อักษรนิติ	6	-	35	1
แบบแรกเรียน	นายบุญ อ่องละออ	"	4	-	40	1
แบบช่วยแบบแรกเรียน	"	"	1	-	15	1
๑ล๑						
แบบสอนอ่านนิทานอีสป	พระยาเมธา ๑	"	7	-	18	2
๑ล๑						
คอกสร้อยสุภาษิต	กรมพระยาคำรง ๑	"	5	-	8	1 - 5

ในระยะที่ 2 นี้มีแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นมากเล่ม ของกรมตำรา มี แบบเรียนเร็วที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพนิพนธ์ และแบบเรียนใหม่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เรียบเรียง ของเอกชนมีแบบหัดอ่านเบื้องต้นของพระยาศकुงวิชาเสริม แบบหัดอ่าน ก ข ก กา ของพระยาศकुงวิชาเสริม แบบหัดอ่านหนังสือไทย ของพระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ ทุกกะเวส) แบบแรกเรียน ของนายบุญ อ่องละออ แบบเรียนไว ของนายย้วน ทัศนitech แบบเรียนง่าย ก ข ก กา ของหลวงสันต์วิทยาสาส์ นครศึกษา ของ ฟ.ฮัลเลอร์

(โรงเรียนอัสสัมชัญ) แบบสอนอ่านเบื้องต้น ของพระยาศकुงวิชาเสริม แบบสอนอ่านเบื้องต้น ของพระเสริมวิชาพูล ฯลฯ ส่วนหนังสือเรียนสำหรับอ่านประกอบมี แบบสอนอ่านนิทาน อีสป ของพระยาเมธาธิบดีและคอกสร้อยสุภาสิคของกรมพระยาคำรงราชานุภาพ เรียบเรียง และรวบรวม ในแบบเรียนทั้งหมดนี้แบบเรียนเร็วยังคงเป็นแบบเรียนที่บังคับใช้อยู่ แบบสอนอ่าน หนังสือเบื้องต้น ของพระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส) ประกาศใช้เฉพาะที่ มณฑลนครศรีธรรมราช แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีก็จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อทดลอง ที่โรงเรียนจุลนาคนานี้

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2480 - 2493)

กระทรวงศึกษาธิการ¹ ให้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักสูตรและแบบเรียน ปี พ.ศ. 2492 ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาที่ 1 แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น หรือแบบสอนอ่านมาตรฐาน เล่ม 1 - 2 ของกระทรวงศึกษาธิการและคอกสร้อยสุภาสิค

ชั้นประถมศึกษาที่ 2 แบบเรียนเร็วตอนกลาง นกกลางเขน นิทานอีสป และคอกสร้อยสุภาสิค

ชั้น ป. 1 - 2 โรงเรียนจะเลือกหนังสือใดที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาต ให้ใช้ในโรงเรียนก็ได้ การเลือกนั้นชั้นละไม่ต่ำกว่า 1 เล่ม

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, "ประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง หลักสูตรและแบบเรียนปี พ.ศ. 2492" วิทยากร 80 (กรกฎาคม 2492) : 32, 80

ระยะที่ 3 นี้ จะเลือกแบบเรียนเร็วของกรมศึกษาธิการไปโดยปริยาย หันมาใช้แบบเรียนเร็วใหม่ ของหลวงครุฑกวีจิฑูรและนายจันท์ ขำวิไล แทนหนังสืออ่านประกอบ เพื่อใช้เป็นหนังสือหัดอ่านเพิ่มเติม เรื่อง นกทางเขน เพิ่มมาอีกเล่มหนึ่ง และหนังสือแบบเบสิกเกิดขึ้นคือ แบบสอนอ่านมาตรฐานของนายยง อิงค์เวทย์ 2 เล่ม

ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2494 - 2497)

ในช่วงเวลานี้มีโครงการพัฒนาการศึกษาจะเชิงเทราเกิดขึ้น เป็นโครงการทดลองปรับปรุงการศึกษาตามโครงการประธานาธิบดีทรูแมน แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ในโครงการนี้ได้ผลิตแบบเรียนชุดสุคาคาวี ซึ่งนายอภัย จันทวิมล เรียบเรียงจากแบบเรียนชุด John and Jenet ซึ่งใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ โรงเรียนนอกโครงการส่วนมากก็ยังคงใช้แบบเรียนในระยะที่ 3 อยู่

ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2498 - 2502)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกประกาศเรื่อง กำหนดแบบเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษา และประกาศนียบัตรการศึกษา ปีการศึกษา 2500 ดังนี้

แบบเรียนชั้นประถมศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ให้เลือกเรียนเพียง 1 ชุด

ชุด ก. ความแนวการสอนแบบอักษร (แบบเก่า)

1. แบบหัดอ่านหนังสือไทย เล่มต้น และเล่มปลาย

ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2499

พระวิภาชน์วิทยาลัย เรียบเรียง

ฯลฯ

2. หนังสือดอกสร้อยสุภาสิต

ของกระทรวงศึกษาธิการ

ฯลฯ

ชุด ข. ตามแนวการสอนแผนใหม่

ภาพนิ่งชุด "ไปโรงเรียน"
และ "ฝนตกและแดดออก"

ของกระทรวงศึกษาธิการ
(สำหรับภาพให้โรงเรียนจัดหา เพื่อ
ใช้สอนเด็กก่อนใช้แบบเรียน)

1. บันไดก้าวหน้า เล่ม ตอนเริ่ม
อ่าน "ไปโรงเรียน"

ของกระทรวงศึกษาธิการ
นายที กีรติวิทย์สาร เรียบเรียง

ฯลฯ

3. บันไดก้าวหน้า เล่ม 1 ตอน
กลาง
"เที่ยวรถไฟ" (คันทางและ
ปลายทาง)

ของกระทรวงศึกษาธิการ
นายที กีรติวิทย์สาร เรียบเรียง

ฯลฯ

5. หนังสือคอกสร้อยสุภาภิศ

ของกระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้เลือกเรียนเพียง 1 ชุด

ชุด ก . ตามแนวการสอนแบบอักษร (แบบเก่า)

1. แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนกลาง	ของกระทรวงศึกษาธิการ หลวงครูณกิจวิฑูรและนายจันท์ ขำวิไล เรียบเรียง
2. หนังสือเรื่อง นกกางเขน	ของกระทรวงศึกษาธิการ นายกี กীরติวิทโยลารและนายอร่าม สิทธิบุตร เรียบเรียง
ฯลฯ	
4. หนังสือนิทานอีสป	ของกระทรวงศึกษาธิการ มหาอำมาตย์โท พระยาเมธาธิบดี เรียบเรียง
5. หนังสือคอกสร้อยสุภาสิต	ของกระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ

ชุด ข . ตามแนวการสอนแผนใหม่

1. แบบเรียนชื่อ "ที่ไร่ลุง" ตอน 1 (สำหรับภาคกลาง) ตอน 2 (สำหรับภาคปลาย)	ของกระทรวงศึกษาธิการ นายกี กীরติวิทโยลาร เรียบเรียง (หนังสือเล่มนี้สำหรับนักเรียนโรงเรียน ที่เลือกเรียนตามแนวการสอนแผนใหม่)
2. หนังสืออ่านเรื่องนกกางเขน	ของกระทรวงศึกษาธิการ นายกี กীরติวิทโยลาร และนายอร่าม สิทธิบุตร เรียบเรียง
ฯลฯ	
4. หนังสือนิทานอีสป	ของกระทรวงศึกษาธิการ มหาอำมาตย์โท พระยาเมธาธิบดี เรียบเรียง
5. หนังสือคอกสร้อยสุภาสิต	ของกระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ

หนังสืออ่านประกอบ
แบบเรียนชั้นประถมศึกษา ชุดอ่านประกอบภาษาไทย
ชั้นประถมศึกษาที่ 1

1. อยากมีปีก
2. ความรักของแม่
3. ขอแม่ให้ลูกนก
4. นกกระจาบช่วยกัน
5. โรงเรียนใหม่
6. นกแก้วอวคแก่ง
7. บ้านใหม่
8. ใต้ที่ซีแพะไล่
9. กระจ่างหางสั้น
10. เป็นอะไรดี
11. ใจที่สู้เสือ
12. เบ็ดทราย
13. นิทานคำกลอน

ชั้นประถมศึกษาที่ 2

ผลไม้ไทย¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดแบบเรียน
ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ปริญญา
2500 (พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์, 2500) หน้า 1, 5

ในช่วงเวลานี้ให้ทดลองให้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressivism) ให้เกิดแบบเรียนชุดเบสิก หรือแบบเรียนชุดบันไดก้าวหน้า แต่ใช้กันจริง ๆ ในปี พ.ศ. 2498 และ 2499 เท่านั้น จากนั้นหันไปใช้แบบหัดอ่านภาษาไทยเบื้องต้นของพระวิภาชน์วิทยาลัย (สัง พุกกะเวส) และแบบเรียน เรียนตอนกลางอีกครั้ง โดยมีแบบเรียนแบบเบสิกชุดบันไดก้าวหน้าและแบบสอนอ่านมาตรฐาน เล่ม 1 - 2 แบบเรียนชุดสุคคาควี เป็นแบบเรียนชุดที่เลือกใช้

ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2503 - 2520)

ในช่วงเวลานี้กระทรวงศึกษาธิการ¹ ได้มีประกาศใช้แบบเรียนเป็น 2 ชุด คือ ชุด ก. ชุดบังคับใช้ และชุด ข. ชุดเลือกใช้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1		ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	
บังคับ ก.	เลือก ข.	บังคับ ก.	เลือก ข.
แบบหัดอ่านภาษาไทย เล่มต้นและเล่มปลาย คอกสร้อยสุภาษิต	บันไดก้าวหน้า ไปโรงเรียน เหี่ยวรดไฟ	แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 (ตอนกลาง) นกกางเขน นิทาน อีสป คอกสร้อยสุภาษิต	ที่ไว้สูง นกกางเขน นิทานอีสป คอกสร้อยสุภาษิต

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง หลักสูตรและแบบเรียนปี 2508 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504) หน้า 1

ในระยะที่ 6 นี้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 บังคับให้ใช้แบบหัดอ่านหนังสือไทย หรือแบบหัดอ่านภาษาไทยของพระยาวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ หุกกะเวส) เป็นเล่มหลัก ส่วนหนังสือเลือกนั้นเป็นชุดบันไดก้าวหน้า ของนายกี กীরติวิโยลาร หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือหัดอ่านก็มีแบบสอนอ่านมาตรฐานเล่ม 1 ของนายยง อิงค์เวทย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 บังคับให้ใช้แบบเรียนเร็วใหม่เล่ม 1 ตอนกลาง ของหลวงครุฑกิจวิสุรเป็นเล่มหลัก ส่วนหนังสือเลือกนั้น ก็เป็นแบบเรียนชุดบันไดก้าวหน้า ที่ไ้รุ่ง ของนายกี กীরติวิโยลาร หนังสืออ่านประกอบมี นกกางเขน ของนายกี กীরติวิโยลาร นิทานอีสป ของพระยาเมธาธิบดี และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และต้องหัดท่องบทกอสร้อยสุภาษิต ของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพชั้นละ 5 บท

ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2521 - ปัจจุบัน)

กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้ออกคำสั่งที่ วก. 27/2521¹ ได้กำหนดแบบเรียนภาษาไทยไว้ดังนี้

ฯลฯ

ภาษาไทย

ให้ใช้หนังสือต่อไปนี้

1. หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1 ของกรมวิชาการ
2. หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 2 ของกรมวิชาการ
3. แบบฝึกการเขียนอักษรไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ
4. แบบฝึกหัดภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ

ฯลฯ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการกำหนดหนังสือเรียนสำหรับใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูนิเคคโปรดักชั่น, 2521) หน้า 3

เมื่อได้ใช้หลักสูตรปี พ.ศ. 2521 มาถึงปี พ.ศ. 2522 แบบเรียนภาษาไทยชั้น
 ประถมปีที่ 2 ก็เปลี่ยนแปลงตามหลักสูตร ดังคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก. 552/
 2523¹ ได้กำหนดแบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

ฯลฯ

กลุ่มทักษะ

ภาษาไทย

ให้ใช้หนังสือต่อไปนี้

1. หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ
2. หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ
3. แบบฝึกหัดภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ

ฯลฯ

ในระยะเวลาปัจจุบันนี้ได้ยกเลิกแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นที่เคยใช้มาแต่ก่อน
 หมดสิ้น ให้ใช้แบบเรียนภาษาไทยของคณะปฏิบัติงานร่างโครงการสอน คู่มือครู และจัดทำ
 วัสดุแบบเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม
 2520 แต่ในปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. 2523 ได้อนุญาตให้ใช้หนังสือเรื่อง นกกลางเขน เป็น
 หนังสืออ่านนอกเวลาได้เล่มหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายชื่อหนังสือเรียนและสื่อการเรียนอื่น ๆ แบบท้าย
 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก. 552/2523" การศึกษาเอกชน 3 (มีนาคม 2523) :

สรุปแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 ถึง พ.ศ. 2525

หนังสือแบบเรียนภาษาไทย ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนหลักที่
กรมวิชาการจัดพิมพ์เองและอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนอยู่ 3 ประการ คือ

ก. แบบเรียนชุดสอนภาษาไทยเบื้องต้นมีทั้งหมด 5 เล่ม

1. แบบเรียนเร็ว ของกรมศึกษาธิการ ซึ่งสมเด็จพระยาคำรง
ราชานุภาพ เรียบเรียง
2. แบบเรียนใหม่ ของกรมตำรา ซึ่งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เรียบ
เรียง
3. แบบเรียนเร็วใหม่ ของหลวงครุฑกิจวิบุรและนายฉันท ชำวิไล
กรมวิชาการ เป็นผู้พิมพ์จำหน่าย
4. แบบหัดอ่านภาษาไทยเบื้องต้น ของพระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์
พุกกะเวส) กรมวิชาการขอลิขสิทธิ์มาพิมพ์จำหน่าย
5. หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 คณะปฏิบัติงานร่าง
โครงการสอน คู่มือครูและจัดทำวัสดุแบบเรียนระดับประถมศึกษา
เรียงเรียงให้กรมวิชาการ

ข. แบบเรียนชุดเบสิคหรือแบบสอนอ่านมาตรฐาน

1. แบบสอนอ่านมาตรฐาน เล่ม 1 และ 2 นายยง องคเวทย์
เรียงเรียงให้กรมวิชาการ
2. แบบเรียนชุดสุคาคาวิ นายอภัย จันทวิมล เรียบเรียงจากแบบเรียน
ชุด John and Jenet ของประเทศนิวซีแลนด์ให้โครงการส่งเสริม
การศึกษาจะเชิงเทรา
3. แบบเรียนชุดบันไดก้าวหน้า (ไปโรงเรียน เทียวรถไฟ ที่ไรรุ่ง)
นายที กิรติวิโยธสาร เรียบเรียงให้กรมวิชาการ
4. แบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นายสมาน แสงมลิ เรียบเรียง

ให้กรมวิชาการ

5. แบบสอนอ่านภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาที่ 1 นายก่อ สวัสดิ์หาพิชัย
เรียบเรียงให้กรมวิชาการ

ค. หนังสืออ่านประกอบ

1. แบบสอนอ่าน (เรื่องนกกระจอก) ของกรมตำรา
2. นกกางเขน นายถิ กัรติวิโยลาร เรียบเรียงให้กรมตำรา
3. นิทานอีสป พระยาเมธาธิบดี เรียบเรียงให้กรมตำรา
4. คอกสร้อยสุภาสิต กรมพระยาคำรงราชานุภาพรวบรวมให้กรมตำรา

ในแบบเรียนที่กล่าวมานั้น จะมีแบบเรียนที่ใช้เป็นหลักในการสอนภาษาไทยเริ่มแรก
ที่กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงธรรมการ ประกาศใช้เป็นแบบเรียนหลัก ดังนี้คือ

1. พ.ศ. 2471 - 2479 แบบเรียนเร็ว ของกรมพระยาคำรงราชานุภาพ
2. พ.ศ. 2480 - 2502 แบบเรียนเร็วใหม่ ของหลวงครุฑภิกจวิฑูรและ
นายฉันท ชำวิล ใช้ควบคู่กับแบบหัดอ่านภาษาไทยเบื้องต้น ของพระวิภาชน์วิทยาลัย
(สังข์ พุกกะเวส)
3. พ.ศ. 2503 - 2520 แบบหัดอ่านภาษาไทยเบื้องต้น เล่มต้น เล่มปลาย
ของพระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส) ชั้นประถมศึกษาที่ 1 และแบบเรียนเร็วใหม่
เล่ม 1 ตอนกลาง ของหลวงครุฑภิกจวิฑูร ชั้นประถมศึกษาที่ 2
4. พ.ศ. 2521 - 2525 แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาที่ 1 และ 2
ของกรมวิชาการ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาแบบเรียนทั้ง 4 เล่มนี้โดยละเอียด โดยจะศึกษา
ลักษณะการแต่ง การเรียบเรียง การใช้คำ ส่วนประกอบและการพิมพ์และศึกษาการใช้
แบบเรียนตามวัตถุประสงค์ของผู้เรียบเรียง

ในการวิจัยนี้จะอาศัยข้อความที่ปรากฏในหนังสือประวัติกระทรวงศึกษาธิการ เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาว่า แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น พ.ศ. 2431 ถึง ปัจจุบัน มีพัฒนาการอย่างไร ซึ่งข้อความดังกล่าวนี้ คือ

... หลวงประเสริฐเรียบเรียงหนังสือชุดชั้น (แบบเรียนหลวง) เพื่อใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนหลวงที่จัดตั้งขึ้น วงการศึกษาต่อมาจึงได้รับแบบเรียน ชุดนี้ ไปใช้แทนที่จะสอนกันอย่างไรไม่มีแบบแผนตั้งแต่ก่อน แม้แบบหัดอ่านเบื้องต้นที่ใช้กันสืบ ๆ มาจนทุกวันนี้ทุกเล่ม (ยกเว้นแบบเรียนที่สอนเป็นคำประโยค หรือที่เรียกว่าแบบเบสิก) ก็แต่ยังคงถือแบบเรียนชุดนี้เป็นบรรทัดฐานทั้งสิ้น¹

ลักษณะของแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2431 ถึง 2525

เล่มที่ 1 แบบเรียนเร็ว ของกรมศึกษาธิการ เรียบเรียงโดยสมเด็จพระยา
คำรงราชานุภาพ

ประวัติของแบบเรียน

แบบเรียนเร็ว เป็นหนังสือเรียนที่กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ ตั้งแต่ยังผนวชเป็นพระภิกษุอยู่วัดนิเวศธรรมประวัติ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2417 ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2430 และเริ่มทดลองใช้ที่โรงเรียนของพระองค์ชื่อโรงเรียนเร็ว โดยมีขุนบัญญัติวรราช (รัตน) เป็นผู้ทดลองสอน เมื่อ พ.ศ. 2431 นับว่าเริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 ใช้มาจนถึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษาครั้งใหญ่ ปี พ.ศ. 2480 จึงเลิกใช้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ หน้า 36

เนื้อหาโดยสังเขป

เนื้อหาแบบเรียนเร็วเล่ม 1 ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนต้นและตอนปลาย ตอนต้นเริ่มด้วยพยัญชนะ เรียงพยัญชนะสลับกัน ผูกให้ทายพยัญชนะ มาตรา ก กา ให้ผสมสระ 8 ตัวแรก ผสมคำหนึ่งพยางค์ สองพยางค์ สามพยางค์ตามลำดับ และค่อย ๆ เพิ่มสระขึ้นตามลำดับ เมื่อได้คำมากขึ้นก็ผูกเป็นเรื่องง่าย ๆ ใช้ภาษาร้อยแก้วธรรมดา แทนการใช้ร้อยกรองที่นิยมมาแต่ก่อน ให้เรียนไตรยางค์และวรรณยุกต์ ให้แบบฝึกอ่านผันอักษร แจกทุกสระ เริ่มผันอักษรกลาง สูง ต่ำ ความลำดับ ให้รู้จักคำตาย การผันคำตาย เทียบอักษรคู่ อักษรนำและพยัญชนะควบกล้ำ ในเล่มต้นนี้เป็นคำในมาตราแม่ ก กา ทั้งสิ้น ตอนปลายอธิบายตัวสะกดในมาตราต่าง ๆ เริ่มมาตรา กัง เรียงลำดับเนื้อหาเหมือนตอนต้นแยกแม่เกอย โดยให้คำที่ใช้ ย สะกดเป็นแม่กย ว สะกด เป็นแม่กาว คำควบกล้ำประเภทตัวสะกดแปลก ๆ เช่น ร ล ฬ ฎ ฃ ฯลฯ ยกไปเรียนตอนท้าย รวบรวมคำที่มาจากภาษาอังกฤษไว้โดยเฉพาะ เรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น รหัส สระอื้อ ไม่มี อ อ นำ แทน ห เสียง ทร แทน ช ร แทรกกลางไม่ออกเสียง ตัวสะกดกล้ำที่ต้องออกเสียงตัวสะกดมีสระผสมแต่ไม่ออกเสียง ห้ายเล่มแนะวิธีอ่านอักษรของหนังสือโบราณ ซึ่งคัดมาจากลิลิตคันทะราชพิธีโสภณต์ โดยมีมุ่งหมายให้ผู้เรียนจบเล่มที่ 1 นี้สามารถอ่านหนังสือวรรณคดีได้ด้วย¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ วิฑูร โภวงศ์, "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในสมัยร้อยปีที่ผ่านมา"

คำและความ

หนังสือแบบเรียนเร็วที่เริ่มทำให้คำที่อ่านได้ง่ายขึ้น พยัญชนะได้ใส่ชื่อกำกับด้วย เช่น ก (ไก้) ข (ไซ้) ช (เซีย) ค (ควาย) ต (ตอ) ฯลฯ ร (เรือ) ล (ลิง) ว (แหวน) ศ (ศาลา) ษ (ฤษี) ส (เสือ) ห (หัว) พ (นาฬิกา) ย (นกยูง) แทน ก (กอ) ข (ขอ) ช (ขอ) ค (คอ) ต (ตอ) ฆ (ฆอ) ง (งอ) เพราะเด็กมักจะลากเสียง เป็น "ก ช ์ ค เฆาะ ง"¹ หรือ "ก ก ัก, ข ช ์ ฯลฯ" เอาของที่เด็กจำง่าย เช่น ก ไก่ ข ไข่ ซึ่งเด็กเห็นอยู่เสมอ"²

การเรียงลำดับคำ คำที่ใช้เป็นคำที่มีความหมายและเป็นคำมูลเกือบทั้งสิ้นอาจจะมี คำที่มาจากภาษาอื่น เช่น กาแฟ กำมะหยี่ ปะปนเข้ามาบ้าง การเสนอคำเริ่มจากคำโดด หรือคำพยางค์เดี่ยวผสมแม่ ก กา และมาตราสะกดต่าง ๆ ตามลำดับ เช่น ตา ตี ตอ มา มี มี ฯลฯ คำเหล่านี้ส่วนมากเป็นคำนาม คำวิเศษณ์และคำคุณศัพท์รองลงตามลำดับ ให้เรียนคำสองพยางค์และหลายพยางค์เริ่มด้วยคำประวิสรรชนีย์ หรือคำกร่อน เช่น ทะลุ ตะโก ระกา กะชู่ ะไร กะบี ฯลฯ ให้เรียนคำหลายพยางค์ในลักษณะคำผสม ที่ผสม อักษรและเบ็ดเสร็จในตัวเองทั้งสิ้น เช่น มะเขือ เรือโป๊ะ มุทะลุ จระเข้ ฯลฯ ให้เรียน คำสะกดตามมาตราต่าง ๆ และให้ปรับปรุงแม่เกอย เป็นแม่กัย ย สะกดแม่แก้ว ว สะกด (ต่อมาเรียกว่า แม่เกย แม่เกว) ส่วนคำที่มีกฎเกณฑ์การเรียนรู้หลักการเกิดคำจะมีตาราง ผูก ซึ่งจะมัลักษณะเช่นนี้

¹ พระยาอนุমানราชชน, พื้นความหลัง หน้า 70

² กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติครู (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2500)

สระเปล่า คำแม่ ก กา	ผสมพยัญชนะ ผสมตัวสะกด	คำที่เกิดขึ้นใหม่จากการเลียนแบบหรือเข้าแทนที่
ะ	กะ	กะ สะ จะ ปะ ชะ ระ นะ
า	กา	ขา กา งา ขา ตา นา ผา ผา มา ยา วา รา ลา ส่า
เอะ	เก็	เต็ง เห็ง เล็ง เอ็ง
เอ	เกง	เผง
	ฯ	

ลักษณะตาราง ช่องแรกเสนอข้อมูลใหม่ ช่องที่สองเป็นตารางปิด หรือตารางครึ่งของท้าย เป็นตารางเปิดกว้าง เมื่อได้คำที่เกิดขึ้นจากการเลียนแบบ หรือแทนที่จะนำคำเหล่านั้นมา รวมกลุ่ม เช่น ตาสา หาผากา อาจะมาหาคา คาคีมี่ตาฯลฯ แล้วสลับที่หรือช้อนคำเช่น เขาไปเรามา เรามาเขาไป เขามาหาเรา เราไปหาเขา อาแกมีไก่สี่ห้าตัว ไก่แจ้ก็มี ไก่คูก็มี ไก่คูตัวโตไล่ตีไก่แจ้ อาเอาเข้าใส่ไก่คูเสีย ไก่แจ้รู้ว่าไก่เข้าไปในเส้าก็ค้ำใจ ฯลฯ จัดคำให้มีเสียงคล้องจองกัน เช่น หนูหันที่ หนูหมุน้อง หนูแหวนแขนอ่อน คาหวังหลังโกง หนูหนึ่งหนูเหลือ ฯลฯ การผูกเรื่องจะให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น แม่ ปานไม่อยู่หนูหันเต็น ๆ ราว ๆ เล่น ผลุนไปผลันมา ตะปุดำเข้าที่เท้า ร้องไห้โอ พ่อแพน แกไปดู เห็นร้องไห้อยู่ แกไล่เสียงคู่ว่า ฯลฯ ก่อนที่จะเป็นเรื่องราว จะปรับปรุงกลุ่มคำ เป็นวลี หรือประโยคสั้น ๆ เช่น มีตีปูนา ตาชาวูมา นาคามิ่งู จ้วงน้ำมาสองโหล โกลแลดูเสือ ตาซาปะววดู เราจะไปดูเสือ กามาเกาะเขาแว้ว ห่าไมเสือจะไปเสีย เสือดู มุทะลุ ฯลฯ

วิวัฒนาการของภาษา ส่วนวนภาษาและอักษรเครื่องหมาย วรรณคดี มีลักษณะ

ค่อนข้างโบราณมาก เช่น อ น ำ ย ยังไม่มีมิใช่ เสียง -ว ไม่เป็นที่นิยม เช่น ช้าว เป็นเข้า บ่าวเป็นเบา ป่าวเป็นเป่า ฯลฯ สระ^๔ ยังไม่มี อ ตาม เช่น มี ถี ด้ ฯลฯ คำที่ใช้ไม่ได้ผู้ (๔) สามารถผันวรรณยุกต์ได้ เช่น เค็น เข้ม เล็น แข็ง ฯลฯ อักษร ทางสูง เช่น ป ผ จะตัดหางทิ้งไว้ / เดิมแทน เช่น ผ่า (ผา) ป้ำ (ป่า) ส่วนวนภาษา เป็นภาษาค่อนข้างโบราณมาก เช่น มาแต่ไหน (มาจากไหน) ม้านี่ขี่เขย่า (ม้านี่ขี่โยก) ปะแต่หมาอยู่ที่นา (พบแต่หมาอยู่ที่นา) จิงว่าแก่หญิงผู้น้อง (จิงว่าคือน้องสาว) ลงไปนอน ที่แผ่นดิน (ลงไปนอนพื้นดิน) เครื่องหมายวรรคตอนที่ใช้เคร่งครัดมาก ประโยคน้อยใช้จุลภาค (,) ครั้งประโยคใช้ อัฒภาค (;) ประโยคใหญ่ใช้มหรรพภาค (.) ประโยคคำพูด ใช้สัญลักษณ์ประกาศ (") ประโยคคำถามใช้ประจัญ (?) คำกับเสมอ

ดูตามเนื้อหาของแบบเรียนนี้ เมื่อวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้เรียบเรียงจะเห็นว่า ผู้เรียบเรียงต้องการให้ผู้เรียนรู้หลักไวยากรณ์ เยี่ยงแบบเรียนที่ใช้กันมาแต่โบราณ คือ จินตคามณี ประถม ก กา ประถมมาลาและแบบเรียนหลวง แต่ไม่ได้ให้สูตร หรือหลักเกณฑ์ ให้ผู้เรียนจดจำเป็นนกดแก้ว นกขุนทอง "กน กั้น กาน กั้น กั้น กั้น กั้น กั้น กั้น กั้น กั้น เกน เอ้ แกน เอ้ โจน ไข่ กอนออ กวนอ้ว เกียนเอี้ย เกินเอ้อ กั้น"¹ แต่จะให้ตารางฝึกเป็นตารางปิด ตารางเปิด ให้ผู้เรียนฝึก เช่น อัน→กัน→ผัน→บัน→ตัน→อัน→ยัน→ตัน →ชัน..... ซึ่งให้ความหมายและสื่อกันได้ทุกคำ ไม่มีคำเปล่าประโยชน์เลย หลักการ สร้างคำของแบบเรียนเร็วจะกำตัวขึ้นต้นแตกต่างไปจากแบบเรียน ตั้งแต่จินตคามณี ถึงมูลบท บรรพกิจ ที่ต้องแจกทุกคำทุกตอน โดยละเอียดให้อ่านได้ก่อนเขียนก่อนความหมาย ค่อย ทราบภายหลัง หรือรู้เอาเอง ซึ่งเป็นการสอนระบบเสียงมากกว่า แบบเรียนเร็ว นั้น ให้ เรียนรู้ความหมายของคำก่อนแล้วค่อยเรียนรู้ส่วนประกอบของภาษา เรียนจากส่วนใหญ่ไปหา ส่วนย่อย ส่วนแบบเรียนก่อน ๆ นั้นให้เรียนส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ เป็นการเรียนหลักภาษาเชิงวิเคราะห์

¹ พระยาอนุমানราชชน, พื้นความหลัง หน้า 70

การฝึกให้อ่านออก เขียนได้และสื่อความหมายเป็น จะกำหนดคำพื้นฐานที่ใช้อยู่
ประจำวัน ดังตัวอย่างบทสอนอ่านบทที่ 2 หน้า 4

คาสาหาฝาภา อามาคุภา มีติปฺนา กะทะมีกะที อาชางุมมา นาคามิปฺ อามาคุนา
อาถียามา คาคิมิตาปฺ คาคามิปฺ หาหาฝาละมี คาสาศีคาสี คาจฺหาคะลา คามา
หาคิงฺ งามาหาคา คาสามาหาปฺ คาสีมีมีติ คาคิงฺงุมมา

ข้อความนี้หากดูเฝื่อน ๆ จะเห็นว่ายาวและคำมาก แต่สาระจะมีคำหลักเพียงแต่
จะชอนและกระจายคำในตำแหน่งต่าง ๆ กล่าว คือ

คา คาอะไร (ชื่อ)	คาสา คาสี คามา คาจฺ
คาท่าอะไร	คาหาฝาภา คาหาคะลา คาหาคิงฺ คาคิงฺ
ฟา ฟาอะไร	ฟาภา ฟาละมี
มา ไครมา	อามา งามา คามา
หา หาอะไร	หาคะลา หาปฺ หาฟาภา

คำหลักจะมีเพียง 3 คำคือ คา มา หา เท่านั้น ถ้าผู้เรียนอ่านไปหลาย ๆ
เที่ยวก็จะสะกดคา เขียนไปหลาย ๆ ก็สะกดก็มือ ก็จะจำคำนั้นไปโดยอัตโนมัติ ส่วนคำ
อื่น ๆ เป็นเพียงคำประกอบจะพบในบทต่อ ๆ ไป หรือจะเป็นคำหลักของบทต่อไป การ
หลวงคำเป็นการทำหายสายตาและหู ป็นอย่างมาก เมื่อผู้เรียนจับคู่คำทั้งสามคำนี้ กลับ
บ้านเมื่อพบคาทำให้นึกย้อนไปหา คา คา มา หาคา คามาหา นับว่าเป็นการสอนภาษาไทย
เชิงภาษาศาสตร์ มีศิลปะในการสอนภาษา

ภาพประกอบ

ในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ถึง 4 ไม่มีภาพประกอบเลย ตั้งแต่ครั้งที่ 5 มามีภาพประ
กอบเป็นภาพลายเส้นขนาดไม่สู้จะโต ประกอบเรื่องทีอ่านที่ถูกต้องจำนวนไม่มากนัก ไม่ค่อยจะ
ส่งผลโดยตรงต่อแบบเรียน สันนิษฐานว่าภาพประกอบยังเป็นของใหม่ในสมัยนั้นการอธิบาย
คำ หรือเรื่องที่ได้ฝึกอ่าน ฝึกเขียนในแบบเรียนก็ให้เรียนคำในชีวิตประจำวันเป็นต้นแล้ว

เช่น คา ให้เด็กมีภมโนภาพคนแก่เดินหลังค่อมถือไม้เท้า กงไม่จำเป็นต้องมีภาพประกอบก็ได้

ส่วนประกอบของแบบเรียน

การพิมพ์ใช้กระดาษปรู๊ฟ ก่อนข้างเหนียวเข้ารูปเล่มเป็นหน้ายก ตัวอักษรก่อนข้างโต ประมาณ 20 พอยท์ ไม่เท่ากับของปัจจุบันคงเป็นเพราะ "เด็กเหล่านี้ก็เริ่มเรียนเมื่อมีอายุมากแล้ว แม้ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มตั้งโรงเรียนสวนกุหลาบ เด็กที่เข้าเรียนในครั้งนั้น ส่วนมากเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยนี้ก็จัดว่าเป็นเด็กโตมากที่สุดทีเดียว" ¹ และ "โรงเรียนสวนกุหลาบและโรงเรียนหลวงมีอายุ 20 ปี และกว่านั้นมากต่อมากและบางคนมีอายุร่วม 30 ปี ถัดลงมาก็อายุ 18 - 19 ที่อายุ 14 - 15 มีบางคนและน้อยที่สุด" ² ปกของหนังสือจะมี 2 ชนิดคือ ปกกระดาษ (กระดาษแข็ง) และปกผ้า ปกผ้าทำพิเศษราคาค่อนข้างแพง ส่วนประกอบอื่นมีปกของและคำนำ คำโฆษณา ส่วนสารบัญ บัญชีเรื่อง คำอธิบายศัพท์ แต่แบบฝึกหัดท้ายบทไม่มี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, การสอนภาษาไทยแก่เด็กแรกเรียน หน้า 4

² ชุนวิจิตรมาตรา, กรุงเทพมหานครเมื่อ 70 ปีก่อน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทรงสยามการพิมพ์, 2520) หน้า 6

การพิมพ์และราคา

ประวัติการพิมพ์และราคาที่ยกมา ดังนี้

ครั้งที่	ปีที่พิมพ์	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน	หมายเหตุ
1	พ.ศ. 2433	ศึกษาพิมพ์การ	*	2,000	* หมายถึงค้นหาข้อมูล ไม่ได้และข้อมูลนี้ได้นำมาเฉพาะเล่ม 1 ที่ไม่แยกเป็นภาคต้น และภาคปลาย
2	พ.ศ. 2434	ศึกษาพิมพ์การ	*	*	
3	พ.ศ. 2435	ศึกษาพิมพ์การ	*	*	
4	พ.ศ. 2443	บำรุงนุกุลกิจ	56 อัฐ	*	
5	*	*	*	*	
6	พ.ศ. 2446	สรรพนงคกิจ	*	*	
7	*	*	*	*	
8	*	*	*	*	
9	พ.ศ. 2447	บำรุงนุกุลกิจ	*	*	
10	พ.ศ. 2451	รัฐบาล/อักษรนิติ	56 อัฐ	*	
11	พ.ศ. 2453	อักษรนิติ	56 อัฐ	*	
12	พ.ศ. 2458	อักษรนิติ	56 อัฐ	*	
13	พ.ศ. 2459	อักษรนิติ	32 อัฐ	15,000	
14	*	*	*	*	
15	พ.ศ. 2461	อักษรนิติ	45 อัฐ	15,000	
16	พ.ศ. 2461	อักษรนิติ	28 สต.	20,000	
17	*	*	*	*	
18	พ.ศ. 2462	อักษรนิติ	20 สต.	50,000	
19	พ.ศ. 2463	อักษรนิติ	43 สต.	100,000	

หนังสือแบบเรียนเร็วที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพทรงเรียบเรียงนี้ มีลักษณะโดยสรุป ดังนี้

1. ใ้ปรับปรุง คำนเนื้อหาที่เยิ่นเย้อของแบบเรียนสมัยก่อนหน้านี เช่น จินตมณี ประถม ก กา ประถมมาลา และมยุบทรรพกิจ โดยตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป คือคำที่ไม่มี ความหมาย และการแจกลูกให้ครบทุกตัวสระและพยัญชนะ โดยเสนอในรูปตารางฝึกสระเปล่า ผสมพยัญชนะ เช่น สระ ะ ผสมกับ ก เป็น กะ ส เป็น สะ ล เป็น ละ ฯลฯ สระ อา-า ผสม ก เป็น กา ม เป็น มา ช เป็น ชา ค เป็น คา ฯลฯ
2. ใ้ใส่ชื่อพยัญชนะเพื่อการจำง่าย แต่เดิมเขียนแบบภาษาบาลีสันสกฤต เรียก พยัญชนะต่าง ๆ ว่า ก (กอ) ข (ขอ) ช (ชอ) ค (คอ) ฯลฯ มาเป็น ก (ไก่) ข (ไข่) ช (เข้า) คอ (ควาย) คอ (คอ) ฯลฯ
3. เลิกใช้วิธีการเสนอเนื้อหาในรูปของร้อยกรองมาเป็นคัจจามเรียงธรรมดาทั้งหมด
4. ใ้แบ่งเนื้อหาเป็นบท เพื่อวางขั้นตอนในการเรียนการสอน เพราะเป็นแบบเรียน ที่ใช้ในระบบโรงเรียน จึงจำเป็นต้องแบ่งเนื้อหาไว้ให้ครูผู้สอนใ้ดำเนินไปตามขั้นตอน
5. ใ้เน้นคำที่เกิดจากการฝึกไปผูกประโยค และผูกเรื่องใ้เด็กอ่าน เพื่อช่วย ใ้สามารถจำคำใ้มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสรรพนามที่นิยมใช้แบบเรียนชุดนี้

บุรุษที่ 1 เรา ฉัน (ผม คิฉัน ยังไม่มีใช้)

บุรุษที่ 2 ท่าน (เขายังไม่มีใช้)

บุรุษที่ 3 แก ท่าน

คำสันธานนิยมใช้ "กะ" มากกว่า "และ" และ "กับ"

เริ่มใช้อักษรย่อ เจน ค.ช. (เด็กชาย น. (นาศิกา)

ส่วนวาทาษา ใ้ภาษา่างาย ๆ เช่น ป้ากะปู่ กู้อี้จู้, นายเสนอ เสียงเสนาะ
ร่างกายแข็งแรง มีท่าทางสง่าผ่าเผย ฯลฯ ใช้คำที่ใ้ประจำวัน เช่น ป้าปะผ่า ป้าหาสนุ
ดุษ่า ผ่าดุษะบู สี้คิ, นายกร่า ใจก่า ท่ามาหากินในทางท่าไร ไรของแกมิ เปราะะ ชิง
ชา ตะไคร้ พัก แพง แดงกว่า กะหล่าปลี และผักอื่น ๆ การควบคุมคำ แบบเรียนชุดนี้ใ้
มาตราสะกดควบคุมคำ พยายามเลี่ยงคำหลายพยางค์ที่ไม่ปรากฏสระทุกพยางค์ ยกเว้นคำ
เรียงพยางค์ เช่น ภมร ปรกติ คมนาคม ในบางแห่งก็ใ้คำสับสน เช่น ในหน้า 54 " ฎี
คาของพ่อ ที่ฉันเรียกว่า ปู่ แม่ของพ่อที่ฉันเรียกท่านว่าย่า" ลักษณะของคำแบบเรียนชุดนี้
มีคำ 2 ประเภท คือ คำที่เกิดจากการแจกลูก แจกคำและคำที่ใ้สื่อความหมาย คำที่เกิด
จากการแจกลูกแจกคำจะแจกทุกสระและทุกพยัญชนะและตัวสะกดตามแนวของหนังสือจินคา
มณี ประถมก กา ประถมมาลาและมูลบทบรรพกิจเป็นหลัก เช่น ออว อ้อว อว เอ้อว
เอี้ยก เอี้ยบ ฯลฯ บางคำอ่านได้ แต่ไม่มีความหมาย เช่น กั้น กิ่ง บุ่ง หมิม เค็ลลัน
 ฯลฯ ส่วนคำที่ใ้สื่อความหมายนั้นเป็นคำที่ใ้เป็นประจำวันอยู่แล้ว แต่ละบทจะมีคำหลักไว้
ประมาณ 4-5 คำ มักจะภาพประกอบด้วย ที่พิเศษคือ ใ้รูปภาพเข้าแทนคำในกลุ่ม คำ
หรือประโยค เช่น อาสีตีสะบูดู (มีรูปมือ) จะคงอ่านว่าอาสีตีสะบูดูมือ ฉันมี (รูปแปรงสี
ฟัน) ดู (รูปฟัน) คงอ่านว่า ฉันมีแปรงดูฟัน ฯลฯ การเสนอคำของแบบเรียนเร็วใหม่นี้
ค่อนข้างจะยากมาก "เพราะบรรจุคำ ที่ไม่มีความหมาย กฎเกณฑ์ที่ไม่จำเป็นเข้าไว้ มาก
เกินไป มากมายเกินสมองของเด็ก ยิ่งกว่ามูลบทบรรพกิจมากมาย เป็นการถอยหลังเข้า
คลอง ย้อนลึกไปในอดีตของอดีต"

การสอนหลักภาษา แยกค่างไปจากของเดิมคือ ตัวอักษรที่เสียงซ้ำกัน ออกไป
มาตราสะกดไม่มีการสอนแยกจากกัน

การนำคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาใช้

ในค่านนี้รู้สึกว่าย่านและให้ประโยชน์มาก คำที่ใช้มีอวัยวะต่าง ๆ เช่น มือ หู
ตา ฟัน ปาก หน้า ฯลฯ เครื่องมือ เช่น ฆ้อง ยี่ ตา ยาย ที่ น่อง ฯลฯ ของใช้ เช่น
สบู่ กะทะ ผ้าห่มวก รองเท้า ฯลฯ วัสดุไม้ เช่น ลินจี่ มังคุด อ้อย แคนงโม กะหล่ำ
ผักกาด ฯลฯ สัตว์ เช่น แมว เสือ เป็ด ฯลฯ สถานที่ เช่น ป่า บึง โรงเรียน บ้าน
ร้าน ฯลฯ

การเสนอคำ จะให้คำหลังจากที่สอนหลักภาษาแล้ว เช่น สอนผสมสระ ะ ะ ะ
ด้วยอักษรกลางจะได้คำต่าง ๆ เช่น อี กา คา คี บิคา ปะ อี กา หรือ
หลังจากนั้นวรรณยุกต์จะได้คำต่าง ๆ เช่น บ่า ป่า ป้า จ้า กะบี่ ก็ อู๋ บี้ ฯลฯ แล้วนำคำ
เหล่านั้นมาผสมกัน เช่น กะบี่ คีปี ป้าจ่า อีจู้ บูนี่ หักให้ผสมกันเป็น 'ระโยคสั้น ๆ เช่น
คิกะบี่ กู้อีจู้ ฯลฯ และบอกเป็นเรื่องให้อ่าน เช่น ป้ากะปู้คูล อ้อคิกะบี่กะค้ออ ป้าจ่าค้ออคี่
กะบี่คี่ ค้ออจื่อคี่บ่าค้ออ ค้ออคูลค้ออค้ออ ป้ากะปู้คูลจู้ ป้าคูลปู้คูลจู้ ฯลฯ

การเสนอเรื่อง จะเป็นเรื่องค่อนข้างยาว มักจะแฝงความเป็นพลเมืองดี เด็ก
ดี หน้าที่ที่ควรทำ เช่น เด็กชายใหม่รักหมูเป็นเด็กดี คีนนอนแต่เช้า ๆ ทุกวันพลลุกขึ้นเขา
ก็จิกและบักทันนอนให้เรียบร้อย แล้วจึงไปล้างหน้าล้างตา แล้วมาทำหน้าที่ช่วยเหลือแม่
เช่น ถูเรือน เป็นต้น คำที่ใช้ในแบบเรียนเล่มนี้จะเริ่มง่าย ๆ และใกล้ตัวผู้เรียน เช่น
เด็กจะชอบจำคำว่า ป้ากะปู้คูลจู้ และแต่ก่อน ก่อนคนเรายังโง่อยู่ หรือชื่อตัวละคร เช่น

เด็กชายใหม่ รักหมื่น นายเสนอ เสียงเสนอ นายอยู่ อยู่ยืน เป็นคำที่เสียงคล้องจองกัน

ขนาดตัวอักษร

ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์เป็นตัวอักษรค่อนข้างใหญ่ หรือแบบฝรั่งเสสคำ พิมพ์แยก เป็นวรรค เว้นระยะ คำหลักเป็นอักษรบาง แค่มิภาพประกอบ ส่วนคำอธิบายเป็นตัวอักษรขนาดเล็ก เพราะไม่ได้เน้นในตัวผู้เรียน แต่เป็นประโยชน์สำหรับครู

ภาพประกอบ

ภาพประกอบมี 2 อย่าง คือ ภาพประกอบคำหลักและภาพประกอบเรื่อง เป็นภาพลายเส้น ภาพประกอบคำหลักมีขนาดเล็กประมาณ 2.5×3 ซม. บางแห่งก็ดูไม่ค่อยจะชัดเจน โดยเฉพาะตอนที่โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นนำฉบับกอบปีมาพิมพ์เองยังไม่ชัด ภาพประกอบเรื่องเป็นภาพค่อนข้างใหญ่ บางภาพก็เต็มหน้า ภาพกับเนื้อเรื่องค่อนข้างจะสอดคล้องกันดีมาก แต่เป็นภาพที่ไม่ตรงกัน เช่น "นักเรียนแต่งตัวคล้ายทหาร (หน้า 31.) ใส่เสื้อแขนยาว ซึ่งเด็กบ้านนอกบางคนไม่ได้ใส่เสื้อมาโรงเรียน ในรูปครูใส่เสื้อนอกยุคเนคไทเรียบร้อย ทำอย่างจะไปนอก หรืองานราตรี"¹ ล้างหน้าล้างมือ ก็มีอ่างก้วย บ้านเรือนทรูรามีโซ้วฟ้า เด็กชนบทส่วนมากยังไม่เคยเห็นเลย

ส่วนประกอบ

หนังสือชุดนี้ เข้าเล่มแบบเย็บสันปก ขนาดหนังสือ 17×21 ซม. ปกเป็นปกกระดาษบาง แต่พิมพ์เป็นภาพนักเรียนและทหารเคารพธงชาติ ค้อมมาเป็นรูปเด็กหญิงและเด็กชายสมัยก่อนกำลังเรียนหนังสือ มีแต่ปรองไม่มีสารบาญ ไม่มีภาคผนวกอื่น นอกจากตัวอย่างคัดลายมือ ในเล่มกลางไม่มีคำอธิบายศัพท์ มีบทสำหรับแนะนำการสอนไว้ก่อน

¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ "วิเคราะห์แบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2." หน้า 84

เริ่มต้น แต่ละบทเรียนด้วย ที่สำคัญวิชาบัญชีค่า จึงไม่ทราบว่ามีค่าที่สอนทั้งหมดอยู่เท่าไร

จำนวนที่พิมพ์และราคาแบบเรียน

แบบเรียนเร็วเล่ม 1 คอนคิน มีประวัติการพิมพ์ดังนี้

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน	หมายเหตุ
1	2478	ช่างพิมพ์วัดสังเวช	10 สต.	600000 เล่ม	ใช้มาถึงประมาณปี พ.ศ. 2496
2	2478	ช่างพิมพ์วัดสังเวช	8 สต.	600000 เล่ม	
3	2493	คุรุสภา		500000 เล่ม	
(พิเศษ)					
4					
5					
6					
7					
8	2489	ช่างพิมพ์วัดสังเวช	1.50 บ.	36000 เล่ม	
9					
10	2489	ไทยวัฒนา	2.50 บ.	200000 เล่ม	
11					
12	2491	นิยมวิทยา	1.10 บ.	100000 เล่ม	

แบบเรียนเร็วเล่ม คอนกลาง มีประวัติการพิมพ์ดังนี้

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน	หมายเหตุ
1	2479	ช่างพิมพ์วิคส์เงา	11 สต.	300,000	
2	2484	"	14 สต.	600,000	
3					
4					
5					
6	2489	ประชาชาติ	4.50 บ.	50,000	ในช่วงปี พ.ศ.
7	2489	"	2.00 บ.	100,000	2516 - 2520
8					กรมการปกครอง
9	2490	ไทยวัฒนา	1.30 บ.	80,000	นำไปพิมพ์ที่โรง
10	2481	นิคมวิทยา	1.70 บ.	50,000	พิมพ์ส่วนท้องถิ่น
26	2499	คุรุสภา	1.70 บ.	50,000	
31	2504	"	1.75 บ.	500,000	
32	2505	"	1.75 บ.	200,000	
37	2510	"	1.75 บ.	500,000	
38	2511	"	1.65 บ.	200,000	
39	2512	"	1.75 บ.	200,000	
40	2512	"	1.75 บ.	200,000	
41	2513	"	1.75 บ.	800,000	
42	2514	"	1.75 บ.	100,000	
43	2515	"	1.75 บ.	1,000,000	
44	2516	"	1.75 บ.	1,000,000	

ครั้งที่ พิมพ์	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน	หมายเหตุ
45	2517	คุรุสภา	1.75 บ.	820,000	
46	2518	"	1.75 บ.	820,000	
47	2519	"	2.50 บ.	1,000,000	
48	2520	"	2.50 บ.	700,000	

หนังสือแบบเรียนเร็วใหม่ ของหลวงครูณกิจกูรและนายฉันทน์ ขำวิไล มีลักษณะ
โดยสรุปดังนี้

1. หันกลับไปให้เด็กฝึกแจกลูกทุกตัวพยัญชนะและสระเหมือนของเดิม แต่ใช้ฝึก
เป็นตาราง เช่นเดียวกับหนังสือแบบเรียนเร็วของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ แตกต่าง
ตรงที่ นิยมให้แบ่งฝึกในรูปอักษร 3 หมู่ เริ่มจาก อักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ
ตามลำดับ จากนั้นก็ให้ผันวรรณยุกต์ทุกตัว
2. ใ้ใช้ภาพมาแทนคำ เช่น อา สา ฎ กะ จำ ฎ กฏ (รูปกระชะ) อ่านว่า
อา สา ฎ กะ จำ ฎ กา ฎ กะทะ
3. สุกเรื่องให้อ่านเป็นเรื่องก่อนข้างยาว สอดแทรกหน้าที่ของเด็กดีและพลเมือง
ที่ดี
4. มีภาพประกอบ คำหลัก หรือคำที่ยาก
5. การฝึกหัดอ่านคำ ให้อ่านคำที่มีลักษณะง่าย ๆ คล้องจองกันดี เช่น มคแดง
แมงป่อง ห้องร่อง ตันกก กุ้งแห้ง แมงมุม โม่แป้ง แดงโม ส้มโอ สะเอ้ว สิบเอ็ด
สิบเจ็ด ป้า ปะ ปู่ อี จู ป้า ฎ ปู่ อี จู

เล่มที่ 3 แบบหัดอ่านหนังสือไทย ของกรมวิชาการ เรียบเรียงโดยพระยาวิภาชน์-
วิทยาลัย (สัง ทุกกะเวส)

ประวัติของแบบเรียน

แบบหัดอ่านหนังสือไทย ใต้ประกาศใช้ในโรงเรียนประถมศึกษามาแล้ว คั้งนี้ใน
ระหว่างปี พ.ศ. 2462 - 2480 ใช้ในมณฑลนครศรีธรรมราช ในระหว่างปี พ.ศ. 2492
- 2496 ใช้เป็นแบบเรียนประเภทเลือกเรียน หรือแบบเรียนประเภท ข. และในระหว่างปี
พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2520 ใช้เป็นแบบเรียนบังคับใช้ทั่วประเทศ นับว่าเป็นแบบเรียนที่ใช้
นานที่สุดของประเทศไทยในยุคที่มีโรงเรียน

การปรับปรุงให้ปรับปรุง 2 ครั้ง ครั้งแรกปรับปรุงโดยผู้เรียบเรียงเอง เมื่อปี
พ.ศ. 2477 ให้ปรับปรุงจากรูปเล่มก่อนข้างใหญ่ เป็นขนาดกลาง ขนาด 15 x 21
เซ็นต์เมตร และเปลี่ยนแปลงหน้าภาพประกอบ ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2499 กรมวิชาการ
ให้ปรับปรุงแยกเล่มแรก ออกเป็น 2 เล่ม กลายเป็น 3 เล่ม เล่ม 1 สีเขียว 2 สีส้ม
และเล่ม 3 สีเขียว แกมกาก็ มีรูปคำกลอนความกัน ปรับปรุงภาพให้เหมาะสมกับข้อความ
สอดคล้องและเพิ่มัญชี แสคงพยัญชนะที่ใช้ไว้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อหาโดยสังเขป

ความความประสงค์ของผู้เรียบเรียงกล่าวไว้ว่า
 "... เรียบจบเล่มนี้แล้ว ถ้ามีความรู้หนังสือไทยบริบูรณ์ ด้วยหลักไวยากรณ์
 วรรณยุกต์และมาตราตัวสะกดอย่างแม่นยำ ไม่หลงลืม อันเป็นรากแท้ของ
 หนังสือไทย และสมมติฐานที่จะเรียนค่อขึ้นไปได้คล่อง ทั้งขั้นสูงสุดโดยสะดวก"

จะเห็นว่าต้องการให้ผันอักษร และการใช้ตัวสะกดเท่านั้น เมื่อได้อ่านเล่มอื่น ๆ ได้ แต่
 ในขณะเดียวกันได้แฝงคติ โยนำนันทาน หรือภาษิมมาให้อ่านหลาย ๆ บาท เพื่อสร้างนิสัย
 ที่ก็แก่ผู้เรียนไปด้วย ลักษณะเฉพาะของแบบเรียนชุดนี้คือ เสนอเนื้อหาแต่ละบท แต่ละตอน
 ไม่มากนัก สอนพยัญชนะเพียงบทละ 3 - 4 ตัว

สอนสระเพียงชั้นละ 1 ตัว คือ จะแยกเนื้อหาแต่ละบทได้ ดังนี้

1. สระ อา ผสม ก บ ข อ พ ค (ไม่แยกไวยากรณ์)
2. สระ อี ผสม ม ค ท ท ส
3. สระ อุ ผสม ง ค ค ร ป
4. สระ เอ ผสม ท ช ท ท ศ
5. สระ โอ ผสม ค ช ค ม ท
6. สระ อะ ผสม ก ศ ท อ ป ร
7. สระ อี ผสม พ ว บ อ ท
8. สระ อุ ผสม ช ค ผ ล ช ย
9. สระ ออ ผสม ง ค ช จ ช
10. สระ อือ ผสม จ ร ภา ม ศ

¹ พระวิภาชนวิทยาสิทธิ, แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มปลาย ชั้นประถมศึกษาปีที่
 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510.) หน้า คำนำ

11. สระ ไอ บสนม ฎ ฎ ข ค ฝ
12. สระ ใค บสนม ย ค บ ส จ น
13. สระ เอะ บสนม ก ข อ และสระ โอะ บสนม ก ฎ
14. สระ อัว บสนม ค ม ว ห และสระ อัวะ บสนม ฅ
15. สระ เอา บสนม ฎ ส ข ฉ ร
16. สระ เอาะ บสนม ก ค จ ฅ ง
17. สระ อ่า บสนม ก ท จ ค และสระ อี้ บสนม ห
18. สระ แอะ บสนม พ ก ค
19. สระ แอ บสนม บ ค
20. สระ เอีย บสนม ม ส และสระ เอียะ บสนม ฅ
21. สระ เอือ บสนม ส ข ร สระ เออ บสนม ฅ และ
สระ เออะ บสนม ฅ ฅ
22. การไ้ไม่ ยมก (ๆ)
23. อักษรกลาง ยันวรรณยุกต์
24. อักษรสูง ยันวรรณยุกต์ เอก โท
25. อักษรต่ำ ยันวรรณยุกต์ เอก โท
26. สระ 28 ตัว ยกเว้น ฤ ฤา ฤ ฎา และพยัญชนะ 44 ตัว
27. ห นำ ง ฅ ย น ม ร ล ว
28. อักษรนำอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ ห
29. ว กล้ำ , ร กล้ำ และ ล กล้ำ
30. ะ เป็นไม้หันอากาศเมื่อตัวสะกด
31. मात्राสะกด แม่ กง
32. मात्रาสะกด แม่ กม
33. मात्रาสะกด แม่ เกย
34. मात्रาสะกด แม่ กน
35. मात्रาสะกด แม่ กค

36. มาตราสะกด แม่ กก
37. การใช้ ฤ ฎา
38. มาตราสะกด แม่ กบ
39. ท กล้ากับ ร อ่านเหมือนเสียง ช

เนื้อหาอ่านเรื่องราวและความรู้ที่สอดแทรกต่าง ๆ

1. ให้อ่านคำต่าง ๆ เช่น กา งู โคนู พะ ช้าง ฯลฯ
2. ให้อ่านคำต่าง ๆ เช่น มะละกอ มะไฟ มะลิ สน โสน ฯลฯ
3. ให้อ่านชื่อของสัตว์ต่าง ๆ เช่น นกพิกา ไก่ นิง ชล หม้อยา ฯลฯ
4. ให้อ่าน การทำนา การทำนาเกลือ
5. ให้อ่านลักษณะของเด็กดี เช่น แม่หยาสอนหนูหล่อ และเด็กชายสุข ไม่ยอม
6. ให้อ่านเรื่องป่า แม่น้ำ ลำคลอง รถไฟ คลองช้าง
7. ให้อ่านเทียนไข
8. ให้อ่านภาษิต นิทาน เช่น เรื่อง ไค้ชื้อพะโล้ ให้อ่านแก้ท่านรายนันถึงตัว
มดแดง นกกระเจาม ช้างพลาย และเรื่องขบขัน เรื่อง คนอ่านหนังสือ โขงหมาและคน ยัง
เป็นคน

สิ่งที่พบในแบบเรียนนี้ ก็คือ ช ต ฤ ฎา ได้เลิกใช้โดยปริยายถ้าดูจากปี พ.ศ. ที่สร้างแบบเรียนนี้ จะเห็นว่า มีความเก่าแก่ รongมาจากแบบเรียนเร็ว จึงสันนิษฐาน ได้ว่าอักษร 4 ตัวนี้ น่าจะเลิกใช้ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2465 เป็นต้นมา

คำและความ

แบบเรียนชุดนี้มีคำพอจะแยกได้ 2 อย่างคือ คำ สำหรับฝึกอ่านและคำที่นำไปใช้ เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

คำฝึกอ่าน เป็นคำที่เกิดจาก หลังจากได้ฝึกกฎเกณฑ์ของหลักภาษาแล้ว ส่วนมากเป็นคำที่อ่านได้และมีความหมาย ยกเว้นคำที่นับวรรณยุกต์ อาจจะมีบ้าง แต่จำเป็น

ต้องคงไว้

คำที่นำไปใช้ประโยชน์

ที่เรียบเรียงได้เสนอมาให้ รูปประโยคง่าย ๆ เช่น หลังจากให้ฝึกผันวรรณยุกต์ อักษรกลาง แม่ ก กา แล้ว ก็ได้ประโยค ตัวอย่างเช่น เกา เกา เกา เกา เกา คา เกามีไก่ตะเภา เกาคิว (คักเกา) ออกไป เพราะไม่มีความหมาย แล้วนำไปผูกเป็นเรื่อง เช่น เจ้าเป้า พ้ออายุได้ เกามี นิคาก็เสียคา คาเกามีคาเจ้าเป้า ฯลฯ

ประเภทของคำ

ยังเน้นหนักคำนามและคำกริยามากที่สุด ส่วนคำอื่น ๆ ก็มีใช้น้อย

คำสรรพนาม

จะค่อนข้างโบราณ เพราะไม่แยกไว้ นิยมใช้ผสมกับชื่อ เป็นคำเรียกหรือสรรพนาม เช่น หนูหลอ พ้อหลี แม่หย่า คากสำ เจ้าเป้า ฉัน เซอ ยม คุณ ยังไม่มีใช้

เครื่องหมายกำกับ

เลิกใช้ ปรศันย์ มหัทธภาค โดยปริยาย จะมีใช้บ้างก็จุลภาค และชนิดิฉิต (วงเล็บ)

การเสนอคำ

จะมีคำกับดังนี้

ให้รู้จักหลักภาษา ก่อน ข ใ ไช (พยัญชนะ ข ผสม สระ ใ อ่านว่า ไช) ให้ตัวอย่างการใช้คำนี้ " ไช นาฬิกา" แล้วศึกษาการใช้คำในรูปประโยค "นิกาไชนาฬิกา 11 ที"

ส่วนวนภาษา

จะใช้คำที่ไม่ซับซ้อน สั้นกะทัดรัด และใช้คำให้ซ้ำ ๆ เพื่อให้ฝึกบ่อย ๆ เช่น "เต่าทะเล เต่าดำ เต่านา ตัวเตี้ย ๆ แต่เต่าทะเล ตัวโต หัวก็โต มีขาแบนๆ 4 ขา เต่าทะเลมีในทะเล ในเกาะใต้ และเกาะเต่าก็มี ฯลฯ หรือ ตารางข้างเรือใบไปทางเหนือ แลจะไปทางป่าไม้ซาง ที่ข้างหว่างภูเขา แลเล่าว่า ที่ทางไกลคือไปมีไม้ยาง ไม้ฝาง ไม้ค่างพลู และบ้าง ค่าง ชะนีก็มี กวางและช้างก็มี ฯลฯ"

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะ คำคล้องจอง อ่านเพราะ ๆ อยู่มาก เช่น หมอ ยา หม้อ ใหม่ หมารู หมี่ หมู ฯลฯ หรือ ใจกล้า มาใช้ ไปไกล ไกลเกลี้ย ใบมะกล่ำ จะกละ ก็เกลื่อ งูปลา โกวเปล ฯลฯ

ขนาดตัวอักษร

ก่อนจะมีการปรับปรุง จะพบว่า ขนาดตัวอักษร ก็ค่อนข้างจะโหดสมควร พอปรับปรุงครั้งหลังสุด พ.ศ. 2499 ขนาดของตัวอักษรยัง 36 พอยต์ เบอร์ 1 ลักษณะของตัวพิมพ์ในการปรับปรุงครั้งแรก พ.ศ. 2487 เป็นอักษรกลางโป่ง ขนาด 24 พอยท์ หั่ง 2 ทั้งนี้ การพิมพ์นิยมพิมพ์แบบเว้นช่องให้อ่านง่าย

ส่วนประกอบ

หนังสือชุดนี้ พิมพ์เข้าเล่มแบบเย็บสันปก หน้าปก ตอนแรกเป็นรูป กามินโนนา ปรับปรุงครั้งต่อมาเปลี่ยนเป็นรูป เด็กหญิงชายโบราณเรียนหนังสือ และการปรับปรุงครั้งหลังสุดได้เปลี่ยนเป็นรูป เจ้าคุณตามทัน -8 ตัว ตั้งแต่หลังปกมาหาหน้าปก เล่ม 1 ปกสีเขียวแก่ เล่ม 2 สีส้ม เล่ม 3 สีเขียวอ่อน กระจ่างสวยงาม เป็นกระจ่างพิมพ์มีแต่กรอบ จักพิมพ์ในโครงการรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาในโครงการ การศึกษาชนบท ใช้กระดาษปอนด์อย่างดีพิมพ์ ส่วนประกอบอื่น ๆ มีกรอบ คำนำ ใบประกาศ อนุญาตให้ใช้ ตารางอักษรที่ใช้ในเล่ม คำที่ใช้ในแต่ละบท เริ่มปรากฏในการปรับปรุงครั้ง หลังสุด สารบัญไม่มี

ภาพประกอบ

ภาพประกอบมีไม่มาก ส่วนมากมีภาพประกอบเรื่อง ภาพประกอบคำต่าง ๆ มีภาพเดียวคือ หม้อยา เป็นรูปหม้อดิน หุ้มปกด้วยผ้าและปักเจดีย์ ภาพเป็นภาพลายเส้นมีการเปลี่ยนภาพ ทุกครั้งที่มีการปรับปรุงแต่อาศัยเค้าโครงเดิมอยู่และในครั้งหลังสุด มีการพิมพ์สอดสีด้วยและเพิ่มภาพใหม่ ขึ้นมาอีกมาก ขนาดของภาพแต่เดิมมีขนาดไม่สู้จะโต แต่ตอนหลังเป็นภาพก่อนข้างโต บางภาพก็มีขนาดเต็มหน้า เป็นที่น่าสังเกต จะไม่มีการตีกรอบภาพเลย

จำนวนที่พิมพ์และราคาของแบบเรียน

เล่มที่

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน
1	2454			4,000
2	2458			5,000
3	2459			5,000
4	2461			10,000
5	2465	อักษรนิติ	3.5 สต.	20,000
7	2474	"	3.5 สต.	30,000
8	2473	"	12 สต.	30,000
1	2499	คุรุสภา	80 สต.	600,000
2	2500	"	1 บาท	300,000
3	2501	"	1 บาท	300,000
4	2502	"	1 บาท	20,000
9	2503	"	1 บาท	1,500,000

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน
10	2504	คุรุสภา	1 บาท	1,500,000
12	2505	"	1 บาท	1,400,000
13	2506	"	พิมพ์แจก	90,000
14	2506	"	1 บาท	1,500,000
15	2507	"	1 บาท	1,400,000
16	2508	"	1 บาท	1,500,000
17	2509	"	1 บาท	1,500,000
18	2510	"	1 บาท	1,000,000
19	2511	"	1 บาท	1,700,000
20	2512	"	1 บาท	1,600,000
21	2513	"	1 บาท	1,800,000
22	2514	"	1 บาท	1,800,000
23	2515	"	1 บาท	2,00,000
24	2516	"	1 บาท	2,00,000
25	2517	"	1 บาท	1,500,000
26	2518	"	1 บาท	1,700,000
27	2519	"	1 บาท	2,100,000

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เล่มปลาย

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์	ราคา	จำนวน
1 - 7	ยังไม่แยกกัน			
8	2477	อักษรวิณี	1 บาท	30,000
1	2499	คุรุสภา	1 บาท	200,000
5	2502	"	1 บาท	400,000
6	2503	"	1.10 บาท	650,000
7	2504	"	1.25 บาท	400,000
9	2505	"	พิมพ์แจก	30,000
10	2506	"	พิมพ์แจก	30,000
12	2507	"	1.25 บาท	550,000
14	2509	"	1.25 บาท	300,000
15	2510	"	1.25 บาท	500,000
16	2511	"	1.25 บาท	500,000
17	2512	"	1.25 บาท	550,000
18	2513	"	1.25 บาท	500,000
19	2514	"	1.25 บาท	700,000
21	2515	"	1.25 บาท	750,000
22	2516	"	1.25 บาท	750,000
23	2517	"	1.25 บาท	550,000
24	2518	"	1.50 บาท	740,000
25	2519	"	1.50 บาท	810,000

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 เป็นต้นมา ทางกรมวิชาการได้ขอลิขสิทธิ์จากผู้แต่ง มาจัดพิมพ์
เอง อนึ่งในการจัดพิมพ์ 3 เล่มนั้น เป็นการพิมพ์แจกให้เรียนฟรี ตอนแรกโครงการร่วม
ระหว่างรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา แลตอนหลังกรมการปกครองนำไปพิมพ์เอง

หนังสือแบบหัดอ่านหนังสือภาษาไทยเบื้องต้นของพระวิภาชนีวิทยาลัย (สังข์ ทุกกะเวส)
มีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. นิยมแบ่งเนื้อหาสั้น ๆ สอนเพียงเนื้อหาเดียวในแต่ละบท
2. เลิกการออกชื่อสระ ก กา เช่นเคยอ่านกันว่า กอ สระ อา กา มาเป็น
ก อ อา กา เป็นต้น
3. พยายามหาตัวอย่างคำที่เกิดจากการแจกลูก และผันเสียงมาให้เด็กอ่านเป็นคำ
เป็นประโยค เช่น โอ โอ้ ไข่ ไข่ ไข่ ตาโอ้แกต่อเรือโอ้ก็ไข่ไข่ แอ แอ้ แอ้ แอ้
แอ้ หรือ ตาแอ้ เป้าแอ้ แอ้อแอ้ เป็นต้น
4. ในตัวบทแต่ละบทจะบอกคำอธิบายการสอนให้แก่ครูสั้น ๆ เช่น มีเครื่องหมายนี้ ๆ
อยู่ในหลังคำใด ๆ ให้อ่านคำข้างหน้านั้นซ้ำ 2 ทน หรือ อักษรสูงนำอักษรต่ำ ให้เสียงสูงขึ้น
เหมือน ท นำ และผันอย่างอักษรเสียงสูง (ตัวหน้าอ่านเหมือนมี ะ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เล่มที่ 4 หนังสือเรียนภาษาไทย ของกรมวิชาการ

ประวัติของแบบเรียน

หนังสือชุดนี้สร้างขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ผู้
ที่เรียบเรียงประกอบด้วยคณะกรรมการ เรียกว่า คณะปฏิบัติงานร่างโครงการสอน คู่มือครู
และจัดทำวัสดุแบบเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย

นางสาวพิกน	ภาสบุตร	ประธานกรรมการ
นางรัชนี	ศรีไพรวรรณ	กรรมการ
นายสุเจตน์	อิงคะสูวณิชย์	กรรมการ
นายปรุ่ง	พวงนัคคา	กรรมการ
นายบรรเทา	กิตติศักดิ์	กรรมการ
นางสุจริตพรธ	กัญมณ	กรรมการ
นางเคื่อนใจ	แก้วโอภาส	กรรมการ
นายสมาน	บุญล้น	กรรมการ
นางวารุณี	โรจนนาค	กรรมการ
นางสาวเข็มทอง	คันทรนิต	กรรมการ
นางนวลจันทร์	นิเทศรววิทย์	กรรมการ
นางเกษร	กุลยปาน	กรรมการ
นายวิกรม	ชুমสาย ๗ อยุชยา	กรรมการ
นายชูศักดิ์	บุศราคำ	กรรมการ
นางสาวจินตนา	ใบกาชูย์	กรรมการ

ช่างศิลป์ศูนย์พัฒนาหนังสือ
นางสุชากา วิทยุฉิ
นางสาวสมทรง บัวสาย

กรรมการ
กรรมการและเลขานุการ
กรรมการและผู้ช่วย
เลขานุการ

และมีคณะที่ปรึกษา ดังรายนามต่อไปนี้

นางฐะปะนีย์   นาคกรทรพร
นางกิติยวดี   มุญชื้อ
นางฉวีวรรณ   จิงเจริญ
นางสาวอารี   สัตหณวี
นางสาววรรณี   สุนทรเวช

คณะปฏิบัติงานฯ ได้เรียบเรียงหนังสือภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 2 ขึ้น
เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นหนังสือที่อ่านภาษาไทยระดับเบื้องต้น และให้อ่านด้วยความสนุก
เพลิดเพลิน จึงได้จัดทำภาพประกอบให้เหมาะสมกับข้อความ

คำและความ

การเสอคำในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้ใช้คำ 500 คำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้ใช้คำ 650
คำ เสนอในรูปตัวละคร ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีตัวละครเป็นคน 4 ตัวคือมานี่ ชูใจ
วีระ บิถี สักวี 3 ตัว คือ โศ (สุนัข) สีเทา (แมว) เจ้าแก (ม้า) ให้ประโยคสั้น ๆ
ก่อน เช่น บทที่ 1 มานี่มีคำ ทามี่คา อามี่คา อามี่นา นามี่งู นามี่ปู กากูปู งูกูปู มานี่
มาหาอา จากนั้นก็ค่อย ๆ เพิ่มประโยคให้ยาวและมากขึ้นตามลำดับ แต่ละบทมีเนื้อหาเดียว
และเกี่ยวข้องกันทั้งหมด ลักษณะการเสอคำในลักษณะเล่าให้ฟัง บทสนทนาและคำประพันธ์
สั้น ๆ

ประเภทของคำ มีค่านามและคำกริยามาก เหมือนกับแบบเรียนที่ผ่าน ๆ มา คำสรรพนามมีการใช้สรรพนามตามสมัยปัจจุบัน เช่น กัน เหมือน ภาษาพูดก็มิใช่มีมาก

เนื้อหาโดยสังเขป

เนื้อหาตามหลักภาษา กำหนดให้เรียนเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สระ อา ผสม ค บ น
2. สระ อี ผสม ม ก ท
3. สระ อุ ผสม ป ง ท
4. สระ โอ ผสม ค พ น ป บ อ ห
5. สระ ไอ ผสม ป ว อ ร
6. สระ อะ ผสม ก จ ป ข น ม
7. สระ อา ผสม ท น ย ร ก จ ค ข และสระ เออ ผสม ท อ
ย ก บ ส ห ข
8. สระ ออ ผสม ข ก ง จ ค ห บ และสระ อือ ผสม ม อ ถ
ห ร และสระ แอ ผสม บ
ป ก จ ม ย ท ถ ร ช พ
ร ค ว
9. สระ อุ ผสม ค ต บ ป จ อ ช ล ย ม
10. สระ อา ผสม บ ม ว ร ค ห และสระ เอาะ ผสม ก จ
11. สระ เอาะ ผสม ก จ ค บ ถ ส ห ง ผ พ ล ช ค
12. สระ อี ผสม ข ค ว ล บ และฉันทวรรคยুক্ত อักษรกลางเสียง
สามัญ เอก โท
13. สระ เอะ ผสม ก อ ง ค ห ข ล ห ป และคำคู่ และอักษรสูงฉันท
วรรคยুক্ত เอก โท
14. สระ แอะ ผสม ล จ น ห ค ย พ ก ต ป ง และอักษรต่ำฉันทวรรค
ยুক্ত เอก โท

15. สระ เออ ผสม ว ร ล สระ เอื้อ ผสม ส ก จ ร บ ยันวรรณ
ยุกต์ เอก โท
16. मात्रासंकेतं मां गभ् और यन्वर्णयुक्तं
17. मात्रासंकेतं मग्नं सरः ओ लक्ष्णं और सरः ओ और यन्वर्ण
युक्तं
18. मात्रासंकेतं मां गं और यन्वर्णयुक्तं
19. मात्रासंकेतं मां ग्
20. सरः ऐय्यं ผสม อ บ ป र मात्रासंकेतं मां ग्न
21. सरः ओ सरः ऐอะ
22. मात्रासंकेतं कां काय (ग्न ग् गभ)
23. การใช้ไม้ยมก อักษรกลางยन्वर्णยुक्तं ทั้ง 5 เสียง मात्रาसंकेतं मां
เกอว และสระ เ-อ แปลงรูปเป็น เ-
24. อักษรคู้ การใช้ไม้ครี และจัตวา
25. คำที่มี 5 คำ
26. คำที่มี 2 คำ และยन्वर्णยुक्तं แม่เกย สะกด
27. सरः औं เมื่อตัวสะกด
28. อักษรนำ อักษรคำ ไม่ยन्वर्णยुक्तं
29. การใช้ไม้ไต่คู้ อ นำ ย
30. การใช้การ์นัต
31. คำที่ไม่ประวิสรรชนีย์ แต่ออกเสียงอะครั้งเสียง
32. मात्रासंकेतं मां ग्
33. การใช้ไม้หันอากาศ
34. ท นำ
35. การอ่านคำเรียงพยางค์
36. การหักแจก मात्रासंकेतंแม่ต่าง ๆ

การเสนอหลักภาษานี้ยังมีคำที่ไม่มีมีความหมายอยู่ด้วย แต่ก็บอกไว้ว่าคำนั้น ๆ ไม่มีความหมาย

ก้านสาระ หรือเนื้อเรื่องที่ทำให้เรียน มีเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สัตว์ต่าง ๆ เช่น กวาง นก เสือ ฯลฯ
2. อวัยวะต่าง ๆ เช่น มือ เท้า ตา หู ฯลฯ
3. เครื่องมือ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ฯลฯ
4. ของใช้ต่าง ๆ เช่น โบริ รองเท้า เสื้อผ้า หนังสือ ฯลฯ
5. ป่าและสภาพป่า
6. การสนทนาและต้อนรับเพื่อน
7. มรรยาทการพูดคุยกับผู้ใหญ่
8. วัน เดือน ปี
9. เสียงร้องของสัตว์
10. การทำงานบ้าน
11. การทำภารกิจประจำวัน
12. การเรียนหนังสือ
13. หน้าที่ของเด็กดี
14. หน้าที่ของตำรวจ
15. ไปรษณีย์
16. งานวัด
17. การประดิษฐ์เศษวัสดุ
18. ไฟฟ้า
19. การลอยกระทง
20. การเลี้ยงปลา
21. การทำนา

ขนาดตัวอักษร

แบบเรียนชุดนี้ ทั้งชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 มีขนาดเท่ากัน คือ ขนาดกลางใหม่ 24 พอยท์ เบอร์ 4 การพิมพ์ พิมพ์เรียงประโยค

ภาพประกอบ

ภาพประกอบเป็นภาพวาดสอกลี สีสี่ วาดโดยเตรียม ชาชุมพร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วาดโดยช่างศิลป์ของกรมวิชาการ ภาพประกอบนี้เป็นภาพประกอบเรื่องทั้งหมดภาพประกอบค่าไม่มีเลย ภาพมีขนาดค่อนข้างโต

ส่วนประกอบ

แบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พิมพ์แบบเย็บสันปก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เข้าเล่ม แบบเย็บเป็นหน้ายก พิมพ์เป็นบท แต่ไม่มีสารบัญ มีเนื้อเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี ภาพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ ส่วนประกอบอื่น ๆ มีใบคู่มือครูอยู่แล้ว

การพิมพ์ จำนวนและราคา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 1

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน
1	2520	คุรุสภา	3.50 บาท	2,000,000
2	2521	"	3.00 บาท	3,000,000
3	2522	"	4.00 บาท	2,000,000
4	2523	"	4.50 บาท	2,000,000
5	2524	"	4.50 บาท	1,000,000
6	2525	"	4.00 บาท	2,000,000

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เล่ม 2

ครั้งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์	โรงพิมพ์	ราคา	จำนวน
1	2520	คุรุสภา	4.50 บาท	2,000,000
2	2521	"	4.00 บาท	2,000,000
3	2522	"	4.50 บาท	2,000,000
4	2523	"	5.50 บาท	2,000,000
5	2524	"	5.00 บาท	1,700,000
6	2525	"	5.50 บาท	2,000,000

คุนยวิทยทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือเรียนภาษาไทย ของกรมวิชาการมีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. ให้ฝึกหัดคำก่อน และให้ฝึกแจกลูก และผันวรรณยุกต์
2. การเสนอคำจะเสนอในรูปประโยค ไม่นิยมใช้คำเดี่ยว ๆ เหมือนแบบเรียนในสมัยก่อนหน้า
3. กำหนดตัวละครเพื่อดำเนินการสอนคำเพียงชุดเดียวไปตลอดเล่ม และต่อเนื่องกันไปถึงแบบเรียนชั้นถัดไปด้วย
4. เลิกออกชื่อวรรณยุกต์ เช่น ขา ข่า ข้า แต่เดิมเคยอ่านว่า ขอ อา ขา ขา ไมเอก ข่า ข่า ไมโท ข่า เป็น ขอ อา ขา ขา เอก ข่า ขา โท ข่า เป็นต้น
5. กำหนดคำไว้ก่อนจะสร้างบทเรียน โดยรวบรวมคำจากการวิจัยของสถาบันต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการเสนอคำให้เด็กเรียน แต่เดิมนั้นใช้คำที่เกิดจากการผสม แล้วนำไปสร้างรูปประโยคให้อ่าน
6. เป็นแบบเรียนที่ผสมผสานระหว่างแบบอักษร(เดิม)กับแบบเบสิกมาเข้าด้วยกัน โดยเรียนคำก่อนแล้วจึงให้กฎเกณฑ์ ผิดจากของเดิมให้กฎเกณฑ์ก่อนแล้วให้คำและความหมาย

ลักษณะของแบบเรียนตั้งแต่ตั้งกรมศึกษาธิการเป็นต้นมา จะเห็นว่าพยายามทำแบบเรียนให้มีลักษณะให้เนื้อหาไม่มาก ตัดคอนสิ่งที่ไม่จำเป็นทิ้งไป รักษาลักษณะของโครงสร้างภาษาไทย คือจากการแจกลูกไว้อยู่ ให้ปรับปรุงสิ่งที่ค่อนข้างยากหรือคลุมเครือของโบราณทิ้งไป เช่น แม่เกย เดิมใช้สะกดรวมทั้ง ว และ ย แบบเรียนเร็วเริ่มแยกออกเป็นแม่ เกว (ว สะกด) และ เกย (ย สะกด) คล้อยตามความเปลี่ยนแปลงของภาษา เช่นตั้งแต่ใช้แบบเรียนเร็วใหม่เป็นต้นมา ไม่สนใจเครื่องหมายวรรคตอนมาก พยัญชนะ ข ค หายไป ตั้งแต่ใช้แบบเรียนเร็วใหม่ ๆ ภา หายไปตั้งแต่ใช้แบบหัวอ่านหนังสือไทย สระ ี เริ่มมี อ เคียง ตั้งแต่แบบเรียนเร็วใหม่ และ คำภาษาพูดเริ่มนำมาใช้ในแบบเรียนหนังสือเรียนภาษาไทย ด้านรูปเล่มของหนังสือพยายามปรับปรุงให้น่าอ่าน กล่าวคือ มีขนาดกระทัดรัด ตัวอักษรโต มีภาพประกอบมาก แบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนย่อย ๆ เรียกว่าบท เพิ่มบทฝึกเพื่อฝึกให้เกิดความชำนาญ แต่สิ่งที่จะเลิกหรือเปลี่ยนแปลงไปไม่ได้คือ กฎเกณฑ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทย คือ การแจกลูก